

Ярова І.Є.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
Сумський державний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9840-131X>

Ткаченко А.О.

аспірант,
Сумський державний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-3477-3767>

Yarova Inessa

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of International Economic Relations Department
Sumy State University

Tkachenko Andrii

PhD Student,
Sumy State University

ЕКОНОМІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ¹

Анотація. У статті розглянуто теоретичні підходи до трактування соціального капіталу та обґрунтовано його економічну роль у розвитку соціальних систем. Зокрема, соціальний капітал розглядається як інтегральна характеристика соціо-економічного середовища, що охоплює довіру, соціальні норми та мережі взаємодії, а також як невід'ємний фактор соціально-економічного розвитку, який безпосередньо впливає на ефективність раціонального використання ресурсів, координацію економічної діяльності та інноваційний розвиток. Узагальнено сучасні підходи до операціоналізації соціального капіталу, зокрема в рамках міжнародних індексів та соціально-економічної конкурентоспроможності, що дають змогу використовувати його як аналітичну категорію для оцінки соціально-економічної стабільності економік в умовах трансформаційних змін. Основні висновки підтверджують, що накопичення соціального капіталу сприяє зростанню інноваційної економіки та покращенню соціальної згуртованості на засадах сталого розвитку.

Ключові слова: економічна стійкість, людський капітал, інституційний капітал, інтелектуальний капітал, соціальні норми, інноваційний розвиток.

Вступ та постановка проблеми. У сучасних умовах соціально-економічних трансформацій зростає роль нематеріальних чинників розвитку

Окремий напрям досліджень зосереджений на економічних наслідках соціального капіталу. Такі західні учені-дослідники як Durante, R., Mastroiocco, N., Minale, L., Snyder, J. M. у межах економічного аналізу соціальний капітал розглядають як явище, що включає довіру, соціальні норми та щільність мереж і по-різному впливає на економічну поведінку залежно від інституційного контексту [2]. Така тенденція дозволяє пояснити неоднозначність емпіричних результатів і підтверджує, що соціальний капітал може мати як позитивні, так і обмежувальні ефекти.

У підприємницьких дослідженнях соціальний капітал посідає центральне місце як чинник формування підприємницької активності та соціального підприємництва. Наявність стійких соціальних зв'язків і довіри сприяє мобілізації ресурсів, поширенню знань і зниженню транзакційних витрат, що є особливо важливим для соціально орієнтованих бізнес-моделей та висвітлено у працях таких західних учених як Hidalgo G., Monticelli J. M., Crowley F., Barlow P. [3–4]. У тематиці соціального підприємництва соціальний капітал розглядається як передумова створення соціальної цінності та механізм масштабування соціального впливу [5].

Значний пласт сучасних досліджень аналізує роль соціального капіталу в умовах цифровізації та трансформації організацій. Зокрема, Malik, M., Andargoli A. та Chavez Clavijo R. розглядають соціальні зв'язки, довіру та спільні норми взаємодії як ресурси, що забезпечують ефективність цифрових трансформацій і підвищують здатність організацій до адаптації, що висвітлено у роботі [6]. Аналогічно, у дослідженнях цифрових і інноваційних компаній соціальний капітал опосередковує інноваційну результативність через механізми обміну знаннями та розвиток організацій [7].

Окрему увагу приділено соціальному капіталу в онлайн-спільнотах і цифрових мережах. Дослідження таких учених, дослідників розвитку соціального капіталу як Руо, Т., Tamrakar, C., Lee, J. Y., Choi, Y. S. показують, що соціальний капітал у віртуальному середовищі може виконувати як функцію поширення інформації та інновацій, так і створювати ефекти замкненості, що обмежують міжгрупову комунікацію [8]. У більш широкому суспільному вимірі онлайн-спільноти розглядаються як простір формування нових форм соціального капіталу, які відіграють важливу роль у розвитку концепції Society 5.0 та соціальних інновацій [9].

У дослідженнях організаційної стійкості в наукових працях таких учених як Ancillai, C., Bartoloni, S., Filipovic, J. та Temperini, V. соціальний капітал аналізується через призму конкретних механізмів, зокрема вза

Підходи до визначення соціального капіталу в наукових дослідженнях

Джерело	Визначення соціального капіталу	Науковий акцент
Robison L. J., Schmid A. A., Siles M. E. [12]	Соціальний капітал визначається як сукупність соціальних відносин, які мають економічну цінність, оскільки ґрунтуються на симпатії, довірі та взаємних зобов'язаннях між людьми й впливають на економічну поведінку.	Економічна цінність соціальних відносин; критика механічного перенесення поняття «капітал»
Halpern D [13]	Соціальний капітал – це сукупність соціальних мереж, норм і рівня довіри, які сприяють координації дій і взаємній вигоді в суспільстві.	Соціальні мережі, довіра, колективна дія
Colclough G., Sitaraman B. [14]	Соціальний капітал розглядається як ресурс, що виникає з соціальних зв'язків і відрізняється від поняття «спільнота», оскільки може бути мобілізований для досягнення конкретних соціальних або економічних цілей.	Розмежування «спільнота» і соціального капіталу
Bhandari H., Yasunobu K. [15]	Соціальний капітал є багатовимірною концепцією, що охоплює соціальні мережі, соціальні норми, довіру та взаємність, які полегшують координацію та співпрацю для досягнення спільних вигід.	Комплексний, інтегративний підхід
Bjørnskov C., Sønderskov K. M. [16]	Соціальний капітал трактується як рівень узагальненої довіри та громадянських норм, які впливають на інституційну якість і соціально-економічні результати, водночас підкреслюється проблемність концептуальної нечіткості цього поняття.	Довіра; концептуальна критика

Джерело: складено авторами на основі [12–16]

підходи дозволяють розглядати соціальний капітал не лише як соціологічну категорію, а як економічно значущий чинник, що опосередковує вплив інституцій, довіри та соціальних норм на ефективність економічних процесів, інноваційну активність і стійкість соціально-економічних систем.

Соціальний капітал виступає чинником, що опосередковує використання людського капіталу через механізми соціальної інтеграції, інституційної підтримки та участі різних соціальних груп в економічному житті. У таблиці 2 наведено фактичні показники за 202

Таблиця 2

Реальні демографічні та соціально-економічні показники України (2024–2025 рр.)

Сфера / група	Показник	Фактичне значення	Аналітичний зміст
Ветерани	Кількість ветеранів (2024)	~1,35 млн. осіб	Значне навантаження на системи соціальної підтримки
	Частка ветеранів віком до 40 років	>60%	Високий потенціал економічної реінтеграції
Особи з інвалідністю	Частка осіб з інвалідністю у населенні	~9%	Зростання соціальної вразливості (≈3,4 млн осіб)
	Частка осіб з інвалідністю III групи	~40%	Не потребують спеціальної адаптації робочого місця
	Рівень зайнятості осіб з інвалідністю працездатного віку	~16%	Недовикористаний трудовий потенціал
	Частка вакансій, адаптованих / маркованих як доступні	~16%	Обмежена інклюзивність ринку праці
	Охоплення послугами навчання і працевлаштування (2024)	~6%	Низька ефективність активних програм
ВПО	Частка ВПО в населенні (офіційно)	~12%	Висока соціальна мобільність (>4,6 млн осіб)
	Розрив між офіційною та фактичною кількістю ВПО	~950 тис. осіб	Проблеми актуалізації реєстрів
	Частка безробітних ВПО, що звернулися до центрів зайнятості (2024)	~7%	Рівень довіри до інституцій
Ринок праці	Підприємства з труднощами підбору персоналу (2024)	63%	Дефіцит кваліфікованої робочої сили
	Зайнятість у держуправлінні та обороні	2,6 млн. осіб	23,8% зайнятого населення
	Скорочення зайнятості в промисловості	-37%	Структурна деградація сектору
	Скорочення зайнятості у соціальній сфері	-11%	Освіта та охорона здоров'я

Джерело: складено авторами на основі [17]

Таблиця 3

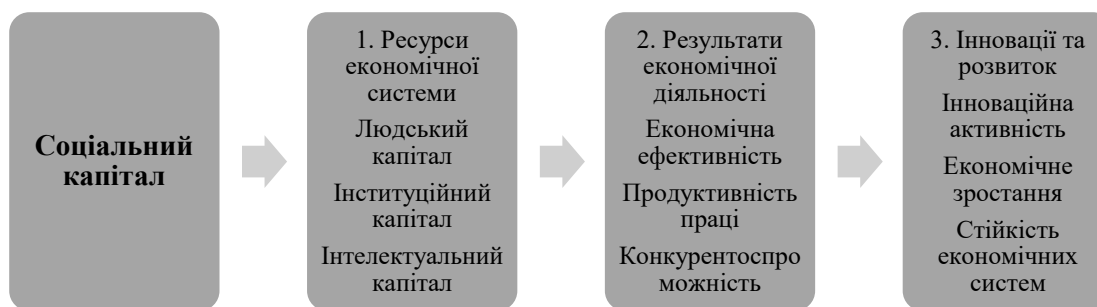

Рис. 1. Вплив соціального капіталу на ресурси, результати та інноваційний розвиток економічної системи

Джерело: складено авторами

капіталу, що створює сприятливе соціальне середовище для координації дій економічних суб'єктів, поширення знань і зниження транзакційних витрат. Саме через механізми довіри, стабільні соціальні зв'язки та усталені норми взаємодії відбувається підвищення ефективності використання цих ресурсів.

На другому етапі сформовані ресурсні передумови трансформуються у вимірювані результати економічної діяльності, зокрема економічну ефективність, продуктивність праці та конкурентоспроможність. Ці результати відображають здатність економічної системи не лише акумулювати ресурси, а й забезпечувати їх узгоджене та результативне використання в умовах обмеженості та невизначеності. Соціальний капітал виступає фактором, що підсилює координаційні механізми та зменшує витрати, пов'язані з опортуністичною поведінкою та інституційними розривами.

Третім етапом є вплив соціального капіталу на інноваційну активність і економічне зростання, які визначають довгострокову стійкість економічних систем. Накопичений соціальний капітал сприяє формуванню відкритого середовища для обміну ідеями, впровадження інновацій та адаптації до структурних змін, що посилює здатність економіки реагувати на зовнішні та внутрішні виклики.

Таким чином, соціальний капітал постає не як ізольований соціальний феномен, а як інтегральний чинник, що опосередковує зв'язок між ресурсним потенціалом економіки, результатами економічної діяльності та її здатністю до інноваційного розвитку.

Висновки. В результаті проведеного дослідження визначено, що соціальний капітал постає як інтегральна характеристика соціально-економічного середовища, що визначає здатність економічних систем до узгодженої взаємодії, ефективного використання ресурсів і довгострокового розвитку. Його вплив реалізується не безпосередньо, а через формування якісних параметрів людського, інституційного та інтелектуального капіталу, які створюють передумови для зни

Список використаних джерел:

- Vonneilich N. Social relations, social capital, and social networks: a conceptual classification. *Social networks and health inequalities*. Cham: Springer International Publishing, 2022. P. 23–34. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-97722-1_2 (дата звернення: 20.03.2026).
- Durante R., Mastroiocco N., Minale L., Snyder J. M. Unpacking social capital. *The Economic Journal*. 2024. Vol.135. Is. 667. P. 773–807. DOI: <https://doi.org/10.1093/ej/ueae074> (дата звернення: 20.03.2026).
- Hidalgo G., Monticelli J. M., Vargas Bortolaso I. Social capital as a driver of social entrepreneurship. *Journal of Social Entrepreneurship*. 2021. Vol.15. Is.1. P. 1–24. DOI: <https://doi.org/10.1080/19420676.2021.1951819> (дата звернення: 20.03.2026).
- Crowley F., Barlow P. Entrepreneurship and social capital: a multi-level analysis. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*. 2022. Vol. 28. No. 9. P. 492–519. DOI: <https://doi.org/10.1108/ijeb-10-2021-0868> (дата звернення: 19.04.2026).
- Daskalopoulou I., Karakitsiou A., Thomakis Z. Social entrepreneurship and social capital: a review of impact research. *Sustainability*. 2023. Vol. 15. No. 6. P. 57–67. DOI: <https://doi.org/10.3390/su15064787> (дата звернення: 20.03.2026).
- Malik M., Andargoli A., Chavez Clavijo R., Mikalef P. A relational view of how social capital contributes to effective digital transformation outcomes. *The Journal of Strategic Information Systems*. 2024. Vol. 33. No. 2. P. 121–129. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jsis.2024.101837> (дата звернення: 20.02.2026).
- Lyu C., Peng C., Yang H., Li H., Gu X. Social capital and innovation performance of digital firms: serial mediation effect of cross-border knowledge search and absorptive capacity. *Journal of Innovation & Knowledge*. 2022. Vol. 7. No. 2. P. 383–401. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jik.2022.100187> (дата звернення: 20.03.2026).
- Pyo T., Tamrakar C., Lee J. Y., Choi Y. S. Is social capital always “capital”? measuring and leveraging social capital in online user communities for in-group diffusion. *Journal of Business Research*. 2023. Vol. 158. P. 109–118. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2023.113690> (дата звернення: 20.0

2. Durante R., Mastrococco N., Minale L., Snyder J. M. (2024) Unpacking social capital. *The Economic Journal*. vol. 135, is. 667, pp. 773–807. DOI: <https://doi.org/10.1093/ej/ueae074>
3. Hidalgo G., Monticelli J. M., Vargas Bortolaso I. (2021) Social capital as a driver of social entrepreneurship. *Journal of Social Entrepreneurship*. vol. 15, is. 1, pp. 1–24. DOI: <https://doi.org/10.1080/19420676.2021.1951819>
4. Crowley F., Barlow P. (2022) Entrepreneurship and social capital: a multi-level analysis. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*. vol. 28, no. 9, pp. 492–519. DOI: <https://doi.org/10.1108/ijeb-10-2021-0868>
5. Daskalopoulou I., Karakitsiou A., Thomakis Z. (2023) Social entrepreneurship and social capital: a review of impact research. *Sustainability*. vol. 15, no. 6, pp. 57–67. DOI: <https://doi.org/10.3390/su15064787>
6. Malik M., Andargoli A., Chavez Clavijo R., Mikalef P. (2024) A relational view of how social capital contributes to effective digital transformation outcomes. *The Journal of Strategic Information Systems*. vol. 33, no. 2, pp. 121–129. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jsis.2024.101837>
7. Lyu C., Peng C., Yang H., Li H., Gu X. (2022) Social capital and innovation performance of digital firms: serial mediation effect of cross-border knowledge search and absorptive capacity. *Journal of Innovation & Knowledge*. vol. 7, no. 2, pp. 383–401. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jik.2022.100187>
8. Pyo T., Tamrakar C., Lee J. Y., Choi Y. S. (2023) Is social capital always “capital”? measuring and leveraging social capital in online user communities for in-group diffusion. *Journal of Business Research*. vol. 158, pp. 109–118. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2023.113690>
9. Ancillai C., Bartoloni S., Filipovic J., Temperini V. (2025) The role of online communities in shaping the Society 5.0 paradigm: a social capital perspective. *European Journal of Innovation Management*. vol. 28, no. 5, pp. 1890–1915. DOI: <https://doi.org/10.1108/ejim-02-2024-0168>
10. Wulandhari N. B. I., Gölgeci I., Mishra N., Sivarajah U., Gupta S. (2022) Exploring the role of social capital mechanisms in cooperative resilience. *Journal of Business Research*. vol. 143, pp. 375–386. DOI: [https://doi.org/10.1016/j.jbusres.20](https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2022.01.026)

of resource prerequisites, the outcomes of economic activity, and the long-term effects of economic system development. Modern approaches to the operationalization of social capital are summarized, particularly within the frameworks of international indices and socio-economic competitiveness, which enable it to be used as an analytical category for assessing the socio-economic stability of economies in conditions of transformative change. It is shown that social capital is not only a social resource but also an important economic factor that mediates the institutional environment's influence on financial outcomes. The scientific novelty of the study lies in the systematization of theoretical and applied approaches to the analysis of social capital and in substantiating its role as an environment for transforming human potential into economic outcomes and fostering innovative development. The practical significance of the results lies in their potential for shaping state policy for socio-economic development, improving mechanisms of social integration, increasing the efficiency of institutional interaction, and developing programs of economic recovery in conditions of crisis and post-crisis transformations. The main conclusions confirm that the accumulation of social capital contributes to increasing the economy's innovation, improving social cohesion, and promoting sustainable development.

Keywords: economic sustainability, human capital, institutional capital, intellectual capital, social norms, innovations.

Дата надходження статті: 19.07.2026

Дата прийняття статті до публікації: 13.08.2026

Дата публікації статті: 07.09.2026